Vergi Tarihinde Hesap Uzmanları Kurulunun ve Hesap Uzmanlarının Yeri

ABDULLAH ASLAN
Fahri Hesap Uzmanı
(E) Hesap Uzmanları Kurulu Başkanı

II nci Dünya savaşı ve sonrasının koşulları gereği çözümleri ertelenmiş sosyal ve ekonomik sorunlar ülkemizi derinden etkilemektedir. Kamu maliyesi sorunlara çare üretememektedir. Kamu harcamalarını etkin olmayan vergiler kazanç vergisi ve muamele vergisi ile varlık vergisi ve toprak mahsulleri vergisi gibi olağan dışı vergiler ihtiyaçların finansmanını karşılayamamaktadır.

Ekonomik ve mali sorunlara çare bulunması, iktisadi ve sosyal kalkınmanın hızlandırılması için sağlam ve sürdürülebilir gelir kaynaklarının yaratılmasını gerektirmektedir. Devlet mevcut vergiler yerine çağdaş vergileme tekniklerine ve beyan esasına dayanan işletmeleri vergilendirecek bir vergi sisteminin oluşturulması, kamu maliyesinin, vergi idaresi ve denetimin yeniden yapılandırılmasının arayışı içindedir.

Arayış sürecinde etkin bir vergi sisteminin oluşturulması, uygulaması, eğitim ve denetiminde hizmetlerinden yararlanılacak bilgi ve ihtisas sahibi, vergi denetim ve inceleme tekniklerine vakıf, görevlerini tam tarafsızlıkla hukuka ve adalete uygun yapabilecek elemanlardan oluşan uzman bir kadronun gerekli olduğu tespit edilmiştir.

Bu ihtiyacı karşılamak üzere 4709 sayılı özel bir kuruluş kanunu ile Hesap Uzmanları Kurulu 29.05.1945 tarihinde kurulmuştur. Kazanç vergisi ve muamele vergisi hesap mütehassısları arasından seçilen ve Kurul'un ilk nüvesini oluşturan otuz kişi arasında hepsi hakkın rahmetine kavuşmuş Ali Alaybek, Rasim Saydar, İhsan Gürsan, Adil Yücefer, Mehmet Ali Adalan, Muhtar Güredin, Rasim Duru, Saim Altaca, Necdet Bayender, Edip Berkery, Abbas İdil, Ömer Berk gibi üstad ve hocalarımız bulunmaktadır. Merhum Ali Alaybek kurucu ve (1) kıdem numaralı Hesap Uzmanıdır. Kuruluş dönemi Kurul Başkanı merhum Ferit Melen'dir. Teftiş ve denetim işlevini sadece beylerin yapabileceği bir görev olarak değerlendirildiği dönemde hesap uzmanlığına Rahmetli Güzide Amark, Müşerref Çallılar ve İsmet Kutadgu hanımefendilerin atanmış olması Hesap Uzmanları Kurulu'nun kuruluş yıllarından itibaren nasıl çağdaş bir yaklaşım içinde olduğunu bizlere göstermektedir.

Hesap Uzmanları Kurulu'nun kuruluş ve ilk çalışma yıllarında, sürekli artan ekonomik ve mali ihtiyaçlara çare bulmak amacıyla, kazanç vergisinde ıslah çalışmaları yapmak, Kanunda değişiklik önerilerini hazırlamakla Maliye Bakanlığınca görevlendirilen Hesap Uzmanı Ali Aleybek "Kazanç vergisi ıslah edilemez, olsa olsa ilga edilir." karşı görüşüyle uzun süredir üzerinde hazırlıkların yürütüldüğü gelir vergisi sistemi hakkında görüş ve önerilerini bakanlığa iletmiş, kamuoyuna açıklamıştır.

Merhum üstadlarımız Ömer Berk ve Orhan Güreli ile Dr. Selahattin Tuncer'e göre, "Gelir Vergisi Reformu" Hesap Uzmanı Ali Alaybek ile Prof. Dr. Neumark'ın ortak çalışması ve işbirliği sonucunda gerçekleşmiş bir projedir; bir, iki kişinin değil kollektif çalışmanın ürünüdür. Ali Alaybek çok iyi bildiği Almancasıyla Alman vergi mevzuatından ve Prof. Dr. Neumark'ın konulara ilişkin vermiş olduğu mütalaalardan yararlanmak suretiyle yıllar süren uğraşları sonucu gelir vergisi kanununa ilişkin taslağı hazırlamıştır.

1948 yılında yapılan Türkiye İktisat Kongresi'nde Prof. Dr. Neumark "Vergi Reformu" başlığı altında sunduğu tebliğde;

"…….. *vergilerimiz yeter ölçüde verimli ve elastiki değildir. Bu husus, her şeyden önce kazanç vergisi hakkında varittir.* ……

……
……
....Bundan başka kazanç vergimiz, bünyesi icabı harp hadiseleri münasebetiyle doğan fevkalade karları teklif etmeye muktedir değildir. Şunuda ilave edelim ki, ekonomi, ulaştırma, sağlık, milli eğitim politikasıyla sosyal politika sahalarında mühim tedarikçiler gerçekleştirmeye çalışan bir memleket için, büyük masraflar icap ettiren bu gayelerin tahakkukunu imkansız kılan, noksan ve eskimiş bir vergi sistemi, kaldırılması kaçınılmaz bir zarurettir ……
…….. vergi sistemimiz şu mahsurları arz etmektedir: vergi yüklerinin tevziinde adalet prensibine riayet edilmektedir. Kazanç vergisinin noksanları ve vasıtaları vergilerin ağırlığı dolayısıyla, bazı mükellefler, vergi verme kabiliyetine kıyasen gülünç denilebilecek ölçüde vergi verdikleri halde, diğer bazı zümreler aşırı derecede vergiye tabi tutulmaktadır. ……Nihayet iktisadi terakkiyi güçleştiren ve hatta imkânsız kılan hükümler bazı vergi kanunlarımızda görülmektedir.

Bütün bunlara maliye teşkilatlanmada bazı aksaklıkların bulunduğu da ilave edilirse vergi sistemimizin esaslı bir reforma muhtaç olduğu keyfiyeti herkesçe kabul edilmelidir."

şeklinde görüş belirtilmiştir.

1948 Türkiye İktisat Kongresinde alınan kararla; "mevcut vergi kanunlarındaki teknik konuların sermaye birikimine uygun olmadığı, ekonomi ile vergi arasında iktisadi görüşlere uygun düzenlemenin sadece işletmelerin değil milli ekonomi kadar devlet hazinesinin de çıkarlarını ilgilendiren bir sorun olduğu, Kazanç Vergisi Kanunu'nun özellikle maktu vergiye (gayrisafi kazanç ve gündelik kazanca) tabi mükellefiyetlere geniş ölçüde yer vermiş olması yüzünden vergi adaletini sağlamadığı için kapsamlı vergi reformunun yapılması konusunda görüş birliğine varılmıştır."

Yapılan hazırlık çalışmaları, çeşitli kurum ve kuruluşlar ile kişilerden alınmış görüş ve öneriler, konu üzerinde çalışan komisyon tarafından dönemin Maliye Bakanına intikal ettirilir. Yetkililerin tasvibiyle Vergi Reform Komisyonu çalışmaları devam ederek vergi kanun tasarılarını hazırlamıştır. Tasarılar, TBMM'de kurulan karma komisyonda üç yıl süre ile incelenip değerlendikten sonra yasalaştırılmak üzere genel kurula sevk edilmiştir.

"1950 Büyük Vergi Reformu" olarak nitelendirilen Türk Vergisi Sistemi'ni oluşturan Gelir Vergisi Kanunu, Esnaf Vergisi Kanunu, Kurumlar Vergisi Kanunu ve Vergi Usul Kanunu 1949 yılında kanunlaştırılmış ve 1950 yılında yürürlüğe girmiştir. Uzun süredir uygulanmakta olan Tahsili Emval Kanunu, yerini 1953 tarihli Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanuna bırakmış, reformun son halkasını dolaylı vergilerde 1957 yılında yürürlüğe giren Gider Vergileri Kanununu oluşturmuştur. Sonraları ekonomik ve mali gelişmeler nedeniyle özellikle gelir ve kurumlar vergilerinde yeni kanunlar yasalaştırılmış, yürürlükteki kanunlarda gerekli değişiklikler yapılmıştır.

Reform kapsamındaki vergi kanunlarının yürürlüğe girmesiyle kurul ve hesap uzmanları, yeni vergileri toplum kesimlerine tanıtmak, öğretmek ve benimsetmek amacıyla eğitim seferberliğine girişmiştir. Turneler tertiplenerek illerde gelir idaresi personeline, işletmenin sahip ve yöneticilerine, muhasebecilere seminer ve kurslar düzenlenmiş, öğretici kitap ve broşürler hazırlanıp dağıtılmış, radyoda açıklayıcı konuşmalar yapılmıştır. Uzun ve meşakkatli uğraşılar sonucu yeni vergi sistemi, idareler ve mükelleflerce benimsenmiştir.

Kuruluş amacı doğrultusunda çalışmalarını sürdüren Hesap Uzmanları Kurulu, 1985 yılında yürürlüğe giren Katma Değer Vergisi ile 2002 yılında yürürlüğe giren Özel Tüketim Vergisi Kanunu'nun hazırlık çalışmalarına katılmış ve bu vergilerin etkin bir şekilde uygulanmasında görev üstlenmiştir. KDV'nin uygulaması ve kamuoyuna benimsetilmesinde Rahmetli Altan Tufan ve ekibinin verdiği eşsiz hizmetler unutulamaz…

Hesap Uzmanları Kurulu, üniversite eğitimi başarılı ve KPSS'de yüksek puan alan öğrencilerin tercih ettiği bir kurum olmuştur. Objektif sınavlar ve liyakat esası gözetilerek seçilen hesap uzman yardımcılarını, üç yıl süren yetişme döneminin ardından alanında yapılan en zor sınav olarak kabul edilen yeterlik sınavına tabi tutulmakta ve tekrarı olmayan bu sınavda başarılı olmayanlar Hesap Uzmanı olamamaktadır.

Sıkı ve özel bir eğitimle yetişen hesap uzmanları mesleki yetkinlik ve yeterlilikleriyle kamuoyunun saygısını kazanmakta ve gıpta edilen olgunluğa erişmektedir. Daima çağdaşlığa dönük görev bilinci, moral değerlerini geçmişten geleceğe taşımanın sorumluluğu ve bilimsel-teknik veriler doğrultusunda kendisini aşarak tam bir tarafsızlık ve liyakatle hizmetlerini sürdürmüşlerdir.

Hesap Uzmanları Kurulu, beyan esasına dayanan vergi sisteminin bir unsuru olarak büyük ölçekli ve uzmanlık gerektiren vergi incelemelerini yapmak üzere özel bir kanunla kurulmuş ihtisas denetim birimi olmanın bilinciyle, ekonomik ve ticari faaliyetlerin kar-

maşık hale geldiği ve uluslararası boyut kazandığı hal ve dönemlerde bu faaliyetleri izlemek ve denetlemekle görevli Kurul, karmaşık ve küresel faaliyetleri kavrayacak ve denetleyecek şekilde kendisini geliştirmiş ve uzmanlaşmıştır.

Müşterek kararname ile atanmanın ve doğrudan Maliye Bakanına bağlı olmanın verdiği güvence, yüksek moral, bağımsızlık ve saygınlık ile mesleğe başlayan, edinmiş oldukları tecrübe, bilgi birikim ve etik değerlerle yoğrularak mükellef hukukunu da koruyacak şekilde olaylara tarafsız ve adil bakabilme yeteneğini kazanan Hesap Uzmanları, sahip oldukları bu değerlerin haklı gururunu, ödün verilmeksizin titizlikle uygulanan sistemli bir politikaya borçludur.

Değinilen ilkeler doğrultusunda Hesap Uzmanlarının yaptıkları inceleme ve araştırma sonucu düzenledikleri vergi inceleme raporları, sahip çıkılamamış ve koruma altına alınmamış Hesap Uzmanları Kurulu'nun arşivlerinde ve Vergi Dairelerinde bulunmaktadır. Vergi tarihçilerinin bu çalışmaları bir gün gün yüzüne çıkartacaklarını umarım.

Vergilendirmede, vergi denetimi ve incelemelerde karşılaşılan ve bireysel yaklaşımla doğru hukuki çözüm üretilemeyen konularda çözüm üretmek, uygulama birliği sağlamak ve Maliye Bakanlığı uygulamalarının hukuka uygun şekilde yönlendirilmesine yardımcı olmak amacıyla kurul bünyesinde oluşturulmuş "Danışma Komisyonu" yorum ve kararlarıyla bir içtihat birimi olma özelliğini kazanmıştı. Kurul'un kuruluşundan kapatıldığı tarihe kadar Danışma Komisyonu yaklaşık dört yüz konuyu irdeleyerek karara bağlamış ve kararların büyük çoğunluğu Bakanlık Gelir İdaresince genel tebliğ ve genelgeye dönüştürülerek kamunun hizmetine sunulmuştur.

Kamu maliyesinin ana sorunu olan vergi, denetim ve vergi incelemeleri alanında verdiği hizmetlerle Devletin ayrıcalıklı denetim, araştırma ve danışma kurumu kimliğine kavuşmuş Hesap Uzmanları Kurulu, birikim ve deneyimin verdiği olanakla vergi hukuku ve tekniği, işletme denetimi ve vergi incelenmesi, muhasebe ve mali tablolar konularında ülkemizdeki gelişmelere öncülük etmiş, kurumsal yapı ve tekniklerin gelişmesi, uygulama kalitesinin artması, vergi uygulamalarının hukuka uygun olarak yönlendirilebilmesi amacıyla hesap uzmanlarının yaptığı çalışmaları ilgili kamuoyunun hizmetine sunmuş ve sunmaya devam etmektedirler. Alanında klasikleşen ve ilk sayısı 1981/Eylül ayında yayınlanan Vergi Dünyası Dergisi ile Beyanname Düzenleme Kılavuzu, Denetim İlke ve Esasları kurumsal çalışmanın örneklerindendir.

Hesap uzmanlarının vergi hukuku ve uygulamaları, denetim inceleme ve revizyon, muhasebe ve mali tablolar alanlarında yaptığı teknik çalışma ve araştırmalar da kitap halinde ilgililerin yararlanmasına sunulmuştur. Üstad ve hocamız Yılmaz Özbalcı'nın vergi külliyatı başta olmak üzere; Vergi Tarihi, Genel Muhasebe, Vergi Muhasebesi, Vergi Usul Kanunu ve Uygulaması, Kurumlar Vergisi, Katma Değer Vergisi, Katma Değer Vergisi İade Rehberi, Dar Mükellef kurumlar, Vergi Teşvikleri ve Korumaları, Kar Dağıtımı ve Vergilendirilmesi, TMS/TFRS Vergi Uygulamaları, Uluslararası Vergi Hukuku, Amme Alacaklılarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Uygulaması adlı eserler ve ismini hatırlayamadığım birçok kitap yayınlanmıştır. Bu yayınlar işletme yöneticileri, muhasebeci, mali müşavir ve yeminli mali müşavir ile vergi hukukçularının karşılaştıkları sorunların çözümü için başvurdukları önemli kaynaklardır.

Hesap Uzmanları Kurulu, maliye ve vergi alanlarında üstlendiği görevleri en üst düzeyde yerine getirmesiyle değil, ülkemizin çeşitli kamu kurumları ile özel kurum ve kuruluşlarında yetiştirdiği hesap uzmanlarının yönetici olarak elde ettikleri başarılarla Türkiye'nin en saygın kurumları arasında haklı bir yer edinmiştir. Günümüzün bilinen holdingleri ile şirketlerinde hesap uzmanları mali yönetici olarak görev üstlenmiş ve bu kuruluşların kurumlaşmasına katkı sağlamışlardır. Hesap Uzmanları Kurulu Albümü'ndeki biyografileri incelendiğinde hesap uzmanlarının ülkemiz ekonomik ve mali yaşamında üstlendikleri görevler ve verdikleri hizmetler görülebilir.

Hesap Uzmanlarının yetiştiği ve mensubu olmalarıyla gururlandıkları Hesap Uzmanları Kurulu, maalesef 10 Temmuz 2011 tarihinde 646 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kapatılmıştır. Ocaklarının kapatılması Hesap Uzmanlarını derin bir üzüntü ve artarak devam eden bir acıya sürüklemiştir. Verilmiş onca hizmet ve başarılı uğraşların karşılığı, irfan ocaklarının kapatılması suretiyle ödüllendirilmeleri olmuştur.

Hesap Uzmanları Kurulu'nun kapatılması Kurul'un çalışma performansında yetersizlik, etik değerlerde yozlaşma gibi olumsuzluklardan kaynaklanmadığı bilinen bir gerçektir. Dışsal etkilemelerden; vergi sisteminin asli unsuru olmazsa olmazı denetim ve vergi incelemesinden etkilenen ve işletmelerinin dört ayrı denetim birimince peşi sıra incelemeye alınmış olduğunu belirten bazı iş sahiplerinin bu sorunu abartılı şekilde karar mercilerine intikal ettirmeleri, dört ayrı denetim biriminin varlığının basında ve vergi panel ve sempozyumlarda devamlı olarak gündeme taşınması, kimi

benzeri kamu kurumu personelinin hesap uzmanları hakkındaki haksız ve olumsuz yaklaşımlarını her ortam ve konumda siyasilere aktarmaları gibi dışsal faktörlerden kaynaklanmıştır.

Ülkemizde yaşanılmış siyasi ve ekonomik kırılma ve dönüşüm dönemlerinde Hesap Uzmanları Kurulu'nun kapatılması da gündeme gelmiştir. Basının güçlü kalemlerince ekonomik ve mali yaşamı için gerekliliğinin sürekli işlenmesi, ekonomik birimlerin sahip ve yöneticilerince sahiplenilmesi, Başkanlığın sağduyulu kimi yöneticilerinin Hesap Uzmanları Kurulu'nun vergi sisteminin vazgeçilmez bir unsuru haline geldiğini belirtmeleri üzerine "Devlet Adamı" kimliğine sahip kimi Hükümet üyelerince uyarıların dikkate alınmasıyla olumsuz bir sonuçla karşılaşılmamıştır. Kurul'un kapatıldığı dönemde ise iş alemi, görevdeki bürokratlar ile siyaset kurumunun konuya ilişkin yaklaşımları olumlu yönde gelişmemiştir. Ne yazık ki, dalga halinde Hesap Uzmanları Kurulu'na yönelik olumsuz yaklaşımlara görevde bulundukları dönemde Hesap Uzmanı kökenli Bakanlık üst yöneticileri ve Maliye Bakanınca çözüm üretilememiş, Kurul, Vakıf ve Dernek yönetimlerinin birlikte oluşturduğu İstişare Komisyonu'nun çözüme ilişkin önerileri Kurulda görevli hesap uzmanlarınca olumlu bulunmamıştır.

646 sayılı KHK ile Hesap Uzmanları Kurulu ile Maliye Teftiş Kurulu kapatılmış, hesap uzmanları ve maliye müfettişleri ile Gelir İdaresine bağlı gelirler kontrolörleri ve vergi denetmenlerinin tamamı Vergi Denetim Kurulu çatısı altında "Vergi Müfettişliği" unvanıyla bir araya getirilmiştir.

Kurul tipi yatay örgütlenmelerde belli bir sayının üzerindeki denetim elemanlarının eğitilmesi, etkin bir şekilde çalıştırılması ve izlenmesinin olanaksızlığı bir yana, sayısı on binlere ulaşması düşünülen vergi inceleme elemanlarından oluşacak bir yapının yönetim bilimince "yönetilebilir bir organ" olamayacağı kabul edilmektedir.

Vergi Denetim Kurulunda çalışan denetçilerin yapacağı denetim/incelemelerin bireysel sorumluluk altında doğrudan vergi mükelleflerine yönelik olduğu göz önüne alınacak olursa Reform olarak kamuoyuna sunulan bu yapının tek bir merkezden yönetilmesinin olanaksızlığı Kurulu yönetenlerce daha iyi görülecektir.

Bakana bağlı binlerce vergi denetim elemanının tek bir merkezden yönetilmesinin imkânsızlığı zamanla görülecek, bu yapının ülkemiz ve vergi sistemine vermesi muhtemel olumsuzlukları çözmek mümkün olmayabilir ki o zaman Hesap Uzmanları Kurulu ve hesap uzmanlarının ülkemiz ekonomisine verdiği hizmetlerin farklılığı anlaşılacaktır.

Hesap Uzmanları Kurulu ve hesap uzmanlarının verdiği hizmetlere vergi tarihinin sayfalarında önemli bir yer ayrılacağı inancındayım. Ancak, Vakıf Başkanı Sayın Ahmet Eren'in belirttiği gibi "Vergicilikte tarih yazanlar, tarih olmayacaktır." Kuruluş yıl dönümü vesilesiyle Hesap Uzmanları Kurulunda görev yapan ve ülkemizde fedakârca hizmet eden üstad ve arkadaşlarıma minnet, saygı ve teşekkürlerimi sunar, ebediyete intikal edenlere Allah'tan rahmet yaşayanlara sağlıklı ve mutlu bir ömür dilerim.